

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 339.94:336.71(477)+(4)

Стан та перспективи взаємовідносин України та Європейського банку реконструкції і розвитку(ЄБРР)**Аврамчук Л.А.**доцент кафедри банківської справи
Національного університету біоресурсів і природокористування України**Сухий О.В.**студент
Національного університету біоресурсів і природокористування України

У статті представлено аналіз інституційних засад кредитування України Європейським банком реконструкції і розвитку. Визначено особливості відносин України і ЄБРР у сучасних умовах. Проаналізовано динаміку інвестування ЄБРР в Україні за 2011 р. – початок 2017 р. Запропоновано заходи щодо покращення цих взаємовідносин.

Ключові слова: міжнародні фінансові інституції, Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР), взаємовідносини, кредитний портфель, інвестування, проект.

Аврамчук Л.А., Сухий О.В. СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ УКРАИНЫ И ЕВРОПЕЙСКОГО БАНКА РЕКОНСТРУКЦИИ И РАЗВИТИЯ (ЕБРР)

В статье представлен анализ институциональных основ кредитования Украины Европейским банком реконструкции и развития. Определены особенности отношений Украины и ЕБРР в современных условиях. Проанализирована динамика инвестирования ЕБРР в Украине за 2011 г. – начало 2017 г. Предложены мероприятия по улучшению этих взаимоотношений.

Ключевые слова: международные финансовые институты, Европейский банк реконструкции и развития (ЕБРР), взаимоотношения, кредитный портфель, инвестирование, проект.

Avramchuk L.A., Sukhyi O.V. THE STATE AND PROSPECTS OF RELATIONS BETWEEN UKRAINE AND THE EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT (EBRD)

The article presents the analysis of the institutional framework of crediting of Ukraine by European Bank for Reconstruction and Development. Were determined the features of relations between Ukraine and the EBRD in the modern conditions. Analyzed the dynamics of investment by the EBRD in Ukraine during 2011- beginning of 2017 yy. Proposed measures for improving these relations.

Keywords: international financial institutions, the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), relations, the credit portfolio, investment, project.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для розвитку економіки кожної країни недостатньо використовувати власні ресурси, тому постає потреба у залученні іноземних. Унаслідок цього виникають взаємовідносини з міжнародними фінансовими інституціями. Серед них провідну роль в Україні займає Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР). На відміну від інших міжнародних фінансових інституцій його діяльність зосереджується насамперед на підтримку економічних та структурних реформ у найважливіші сектори української економіки, кредитування приватного сектора та об'єктів ключової інфраструктури, тому

вивчення питання ефективності використання позик, можливих шляхів її покращення, а також перспектив розширення майбутньої співпраці України та ЄБРР є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню теоретичних та частково практичних питань даного напрямку приділили увагу такі українські економісти, як А.М. Поддєрьогін, Б.С. Івасів, М.І. Савлук, С.М. Чистов, А.І. Кредісов, М.І. Дідківський та ін. Аналіз результатів співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями здійснювали О.М. Таряник, М. Тітенкова, Н. Якубенко, Ю. Полунєєв та ін.

Переважна більшість робіт науковців зорієнтована на дослідження підприємств України, які здійснюють запозичення коштів ЄБРР, результати реалізації укладених ними угод з Банком. Вони також розглядають кредитні відносини українських суб'єктів господарювання з іноземними кредиторами, а саме з ЄБРР. Але дане питання потребує подальших досліджень, особливо в частині подальших перспектив співпраці.

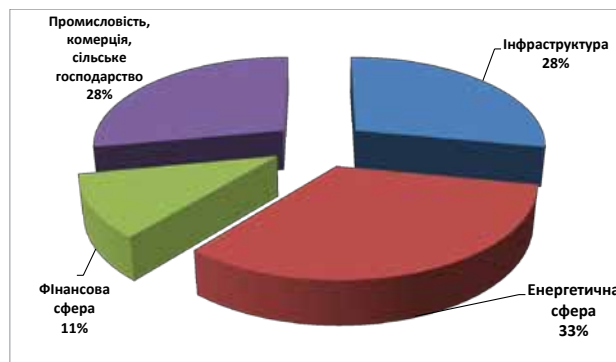
Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження ролі ЄБРР у встановленні сприятливих умов розвитку економіки України та перспектив їх відносин у майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день важливим елементом державної політики у борговій сфері залишається співробітництво з найвпливовішими міжнародними фінансовими інституціями, з якими Україна тісно співпрацює в економічно-інвестиційній сфері. Серед зовнішніх фінансових джерел провідне місце посідає Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР). Наша держава – друга за обсягами наданих кредитів серед партнерів ЄБРР, окрім того, він є найбільшим фінансовим інвестором в Україні. Станом на 31 січня 2017 р. його кредитний портфель становив €12,21 млрд. у 377 проектах.

ЄБРР працює лише на комерційних засадах і на відміну від МВФ надає тільки цільові кредити під конкретні проекти приватним і державним структурам на потреби розвитку економіки. Декілька років назад 60% позичкових засобів спрямовувалися у приватний сектор і 40% – у державний. Зараз ситуація дещо змінилася: приватний сектор становить 46% (на 31 січня 2017 р.). Окрім цільових кредитів, ЄБРР здійснює прямі інвестиції, а також надає технічну допомогу (консультації, курси навчання банкірів та менеджерів, допомога в організації систем розподілу продовольства). Спеціальних коштів для надання технічної допомоги ЄБРР не має, а залучає інші ресурси, у тому числі зі створених у країнах ЄС спеціальних фондів, міжнародних організацій.

За період співпраці і прихильності (1993–2017 рр.) ЄБРР є унікальним фінансовим інститутом для України. Банк накопичив великий досвід і успіх проекту впровадження в усіх секторах – від фармацевтики до торгівлі зерном і виробництва скла ядерної безпеки. Згідно з даними ЄБРР, кредитний портфель банку в Україні є достатньо зба-

лансованим за структурою і за поточним кредитним портфелем становить €4,268 млрд. (рис. 1).

Рис. 1. Загальна галузева структура кредитного портфеля проектів ЄБРР України станом на 31 січня 2017 р. [4]

Аналізуючи дані, можна сказати, що домінуючою є енергетична сфера, на яку припадає 33% позик, або €1,418 млрд. Пріоритетним напрямом залишаються інфраструктура та промисловість разом із сільським господарством, сума проектів яких становить по €1,193 млрд., що відповідає 28% кредитного портфеля. Решта 11%, або €483 млн., припадає на фінансову сферу.

Енергоефективність залишається одним із ключових понять. Будь-яка компанія, яка приходиться до ЄБРР (якщо це не банк), робить аудит енергоефективності. Будь-яка компанія, що отримує кредит від ЄБРР, має значний компонент, пов'язаний з енергоефективністю. Може йтися про впровадження нових технологій, перехід на інший тип пального, заміщення газу чи переформатування виробничого циклу, щоб, наприклад, використовувати дерев'яні палети.

ЄБРР підтримує передачу електроенергії в мережах, інтеграції України в Європейський енергетичний ринок, операції збільшення енергоефективності та зменшення сектору вуглецеємності. Він також підтримує модернізацію газотранспортної України про розподільчу систему за умови, що влада переслідує всеосяжних і заслуговуючих довіри реформ, включаючи реструктуризацію НАК «Нафтогаз».

Головною особливістю ЄБРР, що відрізняє його від інших банків розвитку, є підтримка ним приватної підприємницької ініціативи. Ще одним важливим досягненням в Україні є введення кредитування малого і середнього бізнесу. На початку 1990-х років місцеві банки, як правило, ігнорували цей важливий сектор

економіки. Саме ЄБРР змінив це і на сьогоднішній день надав велике фінансування понад (\$1 млрд.) у сектор, а також консультації та навчання місцевим банкам. Багато із цих підприємств малого бізнесу зросли до великих компаній і лідерів галузі з високими діловими і цілісними стандартами.

Але протягом останніх років (2012–2016 рр.) позики малим та середнім підприємствам було надавати непросто, тому частка послуг у цьому напрямі знизилася на 15% (із 60% до 45%). Причин було кілька. Наприклад, ЄБРР обмежений валютою, в якій надає кредити, натомість місцевий бізнес в Україні потребує більш довгострокових кредитів у місцевій валюті, тобто у гривні. Найменший кредит – €5 млн., тому малі компанії не можуть прямо працювати з ЄБРР, вони мають звертатися до партнерських банків. Серед них активними партнерами в Україні виступають «Укрексімбанк», «Мегабанк», «UniCredit банк», «Райффайзен банк Аваль» тощо. Тож кредитування від ЄБРР зараз спрямоване переважно на більші компанії.

Банк також активно підтримує агропромисловий сектор України. Родюча земля забезпечує основу для країни, щоб знову стати «житницею» далеко за її межами. Станом на березень 2016 р. ЄБРР інвестував понад 2 млрд. у широкий спектр проектів. Найперспективнішими клієнтами, які були з банком протягом певної кількості років і продовжують співпрацювати з ним, є такі компанії, як «Нібулон», «Астарта» та ін.

Банк успішно працює з компанією «Нібулон» із 2010 р. і станом на 2016 р. організував фінансування для групи на суму більше \$200 млн. через кілька кредитних ліній. Обидві сторони також розробили сильний політичний діалог про розвиток зернового сектору в Україні. Це особливо важливо, тому що наша держава прагне зміцнити свої позиції як найбільший світовий виробник зерна і можливість експортувати близько 50 млн. т зерна щорічно.

Якщо ж говорити про фермерів, то це навіть більша проблема, ніж малий бізнес у маленьких чи великих містах. Ці фермери мають недостатні кошти чи ресурси для того, щоб претендувати на кредити ЄБРР. І це є проблемою. Зазвичай вони працюють на місцевому ринку, тож для них кредити в іноземній валюті є самогубством.

Але, наприклад, ЄБРР підтримує компанії, які займаються переробкою буряка, зерна чи молока і мають зв'язки з місцевими

малими фермерами. Це, своєю чергою, гарантує стабільні покупки фермерських товарів протягом цілого року та у майбутньому. Тож у цей спосіб банк також підтримує менших виробників.

Найбільшим проектом залишається подолання Чорнобильської катастрофи. Коли ЄБРР було поставлено питання по «G7» для управління фондом «Укриття» у 1997 р., ніхто не міг передбачити, що це становило б €2,1 млрд., яке в даний час наближається до успішного завершення.

ЄБРР також надає підтримку закладам у рамках архітектури підтримки реформ для України.

Останнім часом політична нестабільність зробила глибокий вплив на прогрес у реалізації реформ і реформ державного управління. У цьому контексті ЄБРР спільно з ЄС та іншими міжнародними партнерами скоригувала свою підтримку політики, щоб відповідати виникаючим потребам та ходу реформ на місцях. Банк активно працює з ключовими особами, що приймають рішення українського діалогу, щоб відновити обороти, переорієнтацію найважливіших пріоритетів реформ і побудову стійкого підходу до реформи.

У результаті цієї взаємодії українська влада погодилася на новий проект із проханням надати допомогу в оперативній концептуалізації та імплементації процесу реформ в Україні в контексті української програми реформ до 2020 р.

ЄБРР надає підтримку щодо:

1) розроблення й узгодження національних пріоритетів реформи, спираючись на підтримку Національної ради реформ, офіс управління проектами;

2) створення груп підтримки реформи в окремих пріоритетних міністерствах, які будуть займатися питаннями реалізації пріоритетних реформ, що проводяться цими міністерствами і трансформації державного управління в рамках цих міністерств;

3) створення високого рівня міжнародної стратегічної консультативної групи з підтримки українських реформ (SAGSUR), надання експертних консультацій прем'єр-міністра і Президента про результативність та ефективність реформ.

Роль ЄБРР в Україні дуже важлива, тому їй необхідно зберегти і покращити ці відносини. Однак інвестування і кількість проектів за останні два роки значно зменшилися (табл. 1).

Таблиця 1
Динаміка інвестування ЄБРР і низка проектів в Україні за 2011–2016 рр. [4]

Роки	Кількість проектів	Сума інвестицій, € млн.
2011	40	1 019
2012	35	934
2013	31	798
2014	36	1 210
2015	29	997
2016	27	581

Проаналізувавши таблицю, можна помітити, що найбільше було фінансовано коштів у 2014 р. на суму €1,21 млрд. А в 2016 р. ця сума зменшилася на 52% і становила €581 млн. Так само спостерігається зменшення кількості проектів: від 36 до 29 і до 27. Така ситуація зумовлена насамперед політичними і економічними змінами в державі.

За підсумками оцінювання поточного стану співробітництва України з ЄБРР можна визначити ключові чинники, які обмежують розкриття потенціалу результативного співробітництва.

I. У макроекономічній сфері:

1) Тривала стагнація реального сектора економіки в умовах відсутності дієвих реформ зумовила глибокий економічний спад. Це циклічний чинник згортання економічної активності, отже, зниження можливостей залучати кредитні ресурси ЄБРР.

2) Посилення дестабілізуючого ефекту політичної напруженості. Політична криза, кінець 2015–2016 рр.

3) Нерозвиненість внутрішнього ринку та збереження експортної орієнтації в умовах значного обмеження зовнішнього попиту. Проекти ЄБРР орієнтовані на інтереси внутрішнього ринку, який в умовах спаду попиту на зовнішніх ринках не здатний самостійно утримувати запит на проекти ЄБРР.

II. У макрофінансовій сфері:

1) Значне нагромадження боргової концентрації в умовах помірних можливостей економічного зростання в Україні. Збільшення потреб в обслуговуванні поточного боргу обмежує можливості державних фінансів обтяжуватися додатковими зобов'язаннями за кредитами ЄБРР.

2) Незадовільний стан фінансової репутації, що виявляється у критично низьких суверенних рейтингах. Нарощування українських активів для ЄБРР є чинником збільшення негативного тиску на фінансові рейтинги

самого банку, що обмежує можливості збільшення фінансування.

III. У сфері державних фінансів:

1) Обмеження використання механізму державних гарантій. Держава обмежена в можливості нарощувати гарантований борг через ризики порушення нормативів граничного рівня боргу та через зростання ризиків необхідності реалізації цих гарантій через невиконання зобов'язань бенефіціарами коштів ЄБРР.

2) Незадовільно низький рівень інтеграції приватного капіталу до державних інвестиційних ініціатив. Фінансуючи, згідно зі Статутом, лише до 35% потреб кредиту, проекти ЄБРР потребують потужних інституційних суб'єктів для співфінансування. Слабкий розвиток та законодавча неврегульованість державно-приватного партнерства в Україні не дають можливості використовувати потенціал приватного капіталу, який нині не бере участі в проектах ЄБРР у державному секторі.

IV. На рівні ініціювання, підготовки та реалізації проектів:

1) Значний регуляторний тиск та зарегульованість процесів. Усереднений термін від ініціювання та підготовки проекту до стадії реалізації становить півтора-два роки. Складність погоджувальних процедур, зокрема через кількість міністерств та відомств – суб'єктів погодження, суттєво збільшує часовий проміжок між погодженням позики банком та отриманням перших траншів.

2) Недостатнє представництво вітчизняних компаній у забезпеченні потреб проектів ЄБРР у державному секторі.

Ключовим чинником залишається нереструктурованість системи державних закупівель, яка дотепер не відповідає міжнародним стандартам. Актуальною є нереалізованість вітчизняними компаніями переваг використання системи закупівель, що застосовується ЄБРР.

Подальший розвиток співробітництва України з ЄБРР, принаймні у середньостроковій перспективі, відбуватиметься в непростих умовах пошуку шляхів макроекономічної та макрофінансової стабілізації. Відновлення фінансування наявних проектів та розширення фінансування за новими напрямками залежатиме від темпів економічного зростання, що формуватиме необхідний запит на активізацію інвестиційного партнерства.

Незважаючи на низку чинників, наведених вище, ЄБРР планує у 2017 р. збільшити фінансування проектів в Україні на €1 млрд. Також

банк прогнозує в 2016–2017 рр. щорічне зростання економіки України на 2%. За словами Шевкі Аджунере, директора представництва ЄБРР в Україні, наша країна має великий потенціал і значні можливості. Її переваги – це якість робочої сили, технологічні позиції, інженерні, аграрні, логістичні, фармацевтичні можливості. І зараз питання в тому, щоб переконати інвесторів, що Україна – це дійсно те місце, куди варто вкладати гроші [1], тому із цього приводу в 2017 р. ЄБРР на базі наявних бізнес-організацій має намір відкрити 15 регіональних офісів із підтримки розвитку малого і середнього бізнесу в Україні.

Висновки з цього дослідження. Як бачимо, Європейський банк реконструкції та розвитку є одним із найбільших інвесторів та кредиторів в Україні. Фінансовий заклад про-

понує свою підтримку в різних галузях діяльності, у тому числі фінансовому сектору та невеликим комерційним компаніям. Пріоритетними напрямками для фінансового інституту є сільське господарство та транспортна інфраструктура, муніципальні послуги і сфера енергетики, телевізійні комунікації. Чорнобильський фонд «Укриття» також знаходиться під контролем ЄБРР. Україна отримує допомогу від організації в аспекті відновлення Чорнобиля, його перетворення в абсолютно безпечну та екологічно чисту зону, тобто можна сказати, що він виконує функцію каталізатора та амортизатора економіки нашої країни. Подальше співробітництво з ним забезпечить Україні стабільне зростання, приток інвестицій та визнання країни як держави з привабливим інвестиційним кліматом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Економіка // Європейська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/09/29/7055174/>.
2. Економіка // Незалежний аудитор [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nauditor.com.ua/uk/component/na_archive/1075?view=material.
3. Економіка // Сегодня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukr.segodnya.ua/life/interview/intervyu-s-direktorom-ebrr-v-ukraine-problemy-s-finansirovaniem-proektov-byli-iz-za-politkrizisa-749652.html>.
4. Європейський банк реконструкції і розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ebrd.com/where-we-are/ukraine/data.html>.